

AERODROMLAR TURIGA QARAB POLOSALAR UZUNLIK VA KENGLIK O'LCHAMLARI

Solimhammadov Jamshidbek Sohibjon o'g'li

Andijan machine-building institute – bachelor student, Uzbekistan

solimhammadovjamshidbek@gmail.com

Tel: +998911137125

To'lqinboyev Sardorbek Hakimjon o'g'li

Andijan machine-building institute – bachelor student, Uzbekistan

tolqinboyevsardorbek17@gmail.com

Tel: +998333968280

Annotatsiya: Maqolada aerodrom haqida tushuncha. Turli xususiyatlariga ko'ra aerodromlar turlari. Turlariga ko'ra polosa uzunlik va kenglik o'lchamlari haqida batafsil keltirilgan. Shuni ta'kidlash kerakki, bu o'lchamlar umumiy bo'lib, aeroportning maxsus talablariga, geografik cheklovlarga va turli mamlakatlardagi tartibga solish standartlariga qarab farq qilishi mumkin. Bundan tashqari, ba'zi aeroportlarda har xil turdagi samolyotlar va ob-havo sharoitlariga moslashish uchun turli uzunlik va kenglikdagi bir nechta uchish-qo'nish yo'laklari bo'lishi mumkin.

Абстракт: Понимание аэродрома в статье. Типы аэродромов по их характеристикам. По типу подробно указывается длина и ширина полосы. Следует отметить, что эти размеры являются общими и могут варьироваться в зависимости от конкретных требований аэропорта, географических ограничений и нормативных стандартов в разных странах. Кроме того, в некоторых аэропортах может быть несколько взлетно-посадочных полос разной длины и ширины для размещения различных типов самолетов и погодных условий.

Abstract: Understanding the airfield in the article. Types of airfields according to their characteristics. By type, the length and width of the strip are indicated in detail. It should be noted that these dimensions are general and may vary depending on specific airport requirements, geographic restrictions and regulatory standards in different countries. Additionally, some airports may have multiple runways of varying lengths and widths to accommodate different types of aircraft and weather conditions.

Kalit so'zlar: Aeroport, Uchish-qo'nish, aerodrom, TWY, havo, samolyotlar, ob-havo, mintaqaviy.

Ключевые слова: Аэропорт, Взлет, аэродром, рулежная дорожка, воздух, самолеты, погода, региональный.

Key words: Airport, Takeoff, airfield, taxiway, air, airplanes, weather, regional.

Introduction: Aeroportning uchish-qo'nish yo'laklarining o'lchamlari, jumladan, uzunligi va kengligi aeroport turiga va u xizmat ko'rsatadigan samolyotga qarab o'zgaradi. Har xil turdagi aeroportlar uchun odatiy o'lchamlar:

Xalqaro aeroportlar: Uchish-qo'nish yo'lagi uzunligi: Xalqaro aeroportlarda odatda keng ko'lamlil samolyotlarni, shu jumladan yirik tijorat samolyotlarini va uzoq masofali parvozlarni qabul qilish uchun uzunroq uchish-qo'nish yo'laklari mavjud. Uchish-qo'nish yo'lagi uzunligi taxminan 8000 futdan (2438 metr) 13000 fut (3962 metr) yoki undan ko'proq o'zgarishi mumkin.

Uchish-qo'nish yo'laging kengligi: Xalqaro aeroportning uchish-qo'nish yo'lagi odatda katta samolyotlarning qanotlarini joylashtirish va uchish va qo'nish uchun keng maydonni ta'minlash uchun 150 fut (45,7 metr) va 200 fut (60,96 metr) oralig'ida bo'ladi.

Mintaqaviy aeroportlar: Uchish-qo'nish yo'lagi uzunligi: Mintaqaviy aeroportlar kichikroq samolyotlar va qisqa masofali reyslarga xizmat qiladi, shuning uchun ularning uchish-qo'nish yo'laklari odatda xalqaro aeroportlarnikidan qisqaroq. Mintaqaviy aeroportlar uchun uchish-qo'nish yo'laklarining uzunligi ular xizmat ko'rsatadigan samolyot turlariga qarab 5000 futdan (1524 metr) 8000 futgacha (2438 metr) bo'lishi mumkin.

Uchish-qo'nish yo'lagi kengligi: Mintaqaviy aeroportlardagi uchish-qo'nish yo'laklari xalqaro aeroportlar bilan bir xil kenglikda, odatda har xil turdagi samolyotlarni qabul qilish uchun 150 fut (45,7 metr) va 200 fut (60,96 metr) oralig'ida.

Umumiy aviatsiya aeroportlari: Uchish-qo'nish yo'lagi uzunligi: Umumiy aviatsiya aeroportlari kichik xususiy va rekreatsion samolyotlarga xizmat qiladi, shuning uchun ularning uchish-qo'nish yo'laklari xalqaro va mintaqaviy aeroportlarga qaraganda qisqaroq. Umumiy aviatsiya aeroportlaridagi uchish-qo'nish yo'laklarining uzunligi ular xizmat ko'rsatadigan samolyotning o'lchamiga qarab 2000 futdan (609 metr) 5000 futgacha (1524 metr) o'zgarishi mumkin. uchish-qo'nish yo'lagi kengligi. Umumiy aviatsiya aeroportlarida uchish-qo'nish yo'lagi kengliklari odatda tijorat aeroportlariga qaraganda torroq bo'lib, qanotlari torroq bo'lgan kichikroq samolyotlarni joylashtirish uchun odatda 60 fut (18,3 metr) va 100 fut (30,48 metr) orasida.

Aerodrom— samolyotlarning uchishi va qo'nishi uchun mo'ljallangan, ularni joylashtirish va ularga texnik xizmat ko'rsatishni ta'minlaydigan inshootlar va jihozlar majmui. Fuqaro va harbiy, doimiy va muvaqqat aerodromlar bo'ladi. Samolyotlarning turlari, hududlarning katta-kichikligi, aerodrom to'shamasining ko'tarish imkoni va boshqa belgilarga qarab sinflarga bo'linadi.

Aerodrom – aeroportning asosiy qismi. Aerodrom havo kemalarining uchish-qo'nish jarayonini xavfsiz amalga oshirish uchun mo'ljallangan bo'lib, shu maqsadda zaruriy uzunlikdagi va mustahkam qoplamali uchish-qo'nish yo'laklariga (RWY) ega bo'lishi zarur. Mazkur parametrlar havo kemalarining maksimal uchish og'irligiga

to'g'ri proporsional va shu sababli har bir aerodrom ma'lum havo kemalariga xizmat ko'rsatish uchun mo'ljallab qurilgan bo'ladi.

Har qanday aeroportning aerodromi parvoz maydoni (RWY va harakat yo'laklari (TWY)), shuningdek, perron (katta aeroportlarda hattoki bir nechta), turargohlar va yoqilg'i quyish joylari, omborxonalar va havodagi harakatga xizmat ko'rsatish majmualarini (havodagi harakatni tashkil etish, elektr-radio-texnikasi, elektr-yorug'lik-texnikasi hamda meteorologiya, shturmanlik va boshq. xizmatlarni) o'z ichiga oladi.

Tungi soatlarda va murakkab ob-havo sharoitlarida samolyotlar muntazam qatnashi uchun aerodrom xududidagi yo'llar maxsus elektr chiroqlari va radio texnika bilan jihozlangan bo'ladi. Aerodrom oldi hududi va uning ustidagi taxminan 50 km lar atrofida havo fazasi aerotoriya yoki aeroport hududi deb ataladi.

Aerodromlar turlari:

Qaysi tashkilotga tegishliligiga ko'ra:

- fuqaro aerodromi (tijoriy aerodrom);
- harbiy aerodrom;
- sinov aerodromi;
- hamkorlikdagi bazaviy aerodrom;
- hamkorlikda foydalaniladigan aerodrom;
- umumiy maqsaddagi aviatsiyaning (jamoat tashkilotlarining) aerodromlari.

Uchish-qo'nish yo'lagining qoplamasiga ko'ra:

Vazifasiga ko'ra:

<ul style="list-style-type: none"> — sun'iy qoplamali; — mustahkamlangan qoplamali; — tuproqli; — gidroaerodrom; — muz qoplamali. 	<ul style="list-style-type: none"> — trassadagi aerodromlar; — xalq xo'jaligi erodromlari; — zavod aerodromlari; — o'quv aerodromlari;
--	--

Sun'iy qoplamali uchish-qo'nish yo'lagining ko'rsatgichi	Sun'iy qoplamali UQY sinfi					
	A	B	C	D	E	F
standart sharoitdagi minimal uzunligi, m.	3200	2600	1800	1300	1000	500
minimal kengligi, m.	60	45	42	35	28	21

Koddagi 1-element		Koddagi 2-element		
Koddagi raqam	Parvoz yo'lagining uzunligi	Koddagi harf	Qanot qulochi	Asosiy shassisining tashqi g'ildiraklari orasidagi masofaga
1	800 metrdan kam	A	15 metrdan kam	4,5 metrdan kam
2	800 — 1200 m	B	15 — 24 m	4,5 — 6 m
3	1200 — 1800 m	C	24 — 36 m	6 — 9 m
4	1800 m va undan uzun	D	36 — 52 m	9 — 14 m
		E	52 — 65 m	9 — 14 m
		F	65 — 80 m	14 — 16 m

Samolyot va vertolyotlar uchish va qo`nish uchun uchish zonasining bir qismidagi polosalar ustiga sement va asfaltbeton qoplamalari yotkiziladi, ular xar qanday ob-Havo sharoitida ham samolyot va vertolyotlarning uchish va qo`nishini ta'minlashga karatilgan bo`lib, uchish va qo`nish “polosa”lari deb ataladi.

Aerodromlar turiga qarab bunday polosalar umumiy uzunligi 600-2600 metr va undan ham ortiq bo`ladi, kengligi esa 25-8-metr va undan ortiq bo`lishi zarur. Uchish va qo`nish polosasidagi samolyotlarning qo`nish joylarigacha yoki perronlargacha bo`lgan yullar rulejka yo`llari deb ataladi. Ular kengligi 10 - 25 metr atrofida bo`ladi.

Conclusions and offers:

Xulosa qilib aytganda, havo transporti samarali ishlashi uchun yaxshi taraqqiy etgan, havo kemalarining uchishini ta'minlaydigan yer usti vositalari bilan qurollangan aerodrom va aeroportlar tarmoqa bo`lishi kerak. Aerodrom inshootlarini texnik jihatdan to`g`ri tutish va rejali-ogohli ta'mir etish ham muhim ahamiyatga ega. AerodromLami ekspluatatsiya qilish turli iqlim sharoitlarida, yilning va sutkaning istalgan vaqtida havo kemalarining xavfsiz va uzluksiz ishlashini ta'minlashi kerak. Uchish xavfsizligi ko`p jihatdan ko'tarilish-qo'nish, uchish-qo'nish, burish yo`llari va perronlar qoplamasining yuzasi holatiga bog`liq.

References:

1. Raximov Raxmatullo Rafuiqjon o`g`li, & Solimuhammadov Jamshidbek Sohibjon o`g`li & Hoshimov O`tkirbek Hakimjon o`g`li. (2023). Logistika tizimining transport toshqil etuvchisi. Ta'limdagi zamonaviy muammolar va ularning ilmiy yechlari, 7(7), 27–33. <https://esiconf.com/index.php/mpe/article/view/546>

2. Raximov Raxmatullo Rafuiqjon o`g`li, & Solimuhammadov Jamshidbek Sohibjon o`g`li. (2023). Transportda logistika xarajatlarini va tariflarni shakllantirish. Butun dunyo ilmiy tadqiqotlar nazariyasi, 2(2), 106 114.

<https://esiconf.com/index.php/TOSROWW/article/view/543>

3. Raximov, R., G'ulomova, Z., & G'ulomov, I. (2023). Shisha ishlab chiqarish va uni klasifikatsiyasi. Yangi O'zbekiston talabalari axborotnomasi,1(2), 9-15.

4. Odiljonova, O., Ro'ziyoxunova, O., & Raximov, R. (2023). Polimerlarning ishlatilish sohasi. Бюллетень студентов нового Узбекистана, 1(3), 24-26.

5. Rakhimov, R., & Saidahmedov, R. (2023). Intellectual diagnosis of the technil state of directional taxis. International Conference On Higher Education Teaching,1(1), 80–85. Retrieved from <https://aidlix.com/index.php/de/article/view/89>